

FODÓ TANÁR ÚR

GION NÁNDOR

Nem sikerült meggyőzőnöm, uram? Kár. Pedig higgye el, igazam van. Nem érdemes. Meg aztán, ezzel az életlen késsel amúgy sem tudná felválni az ereit. Manapság a vendéglőben nem adnak éles kést az ember kezébe. Ha valaki fel akarja vágni az ereit, csinálja azt otthon, egy zselettel a fürdőkádban, vagy mit tudom én. Szóval tegye le azt a vacak kést, a pincér is néz már bennünket. Hogy már gyermekkorában is? Gyermekkorában! A gyermekkoromról én is mesélhetnék sok mindent. Ha úgy akarnám, csupa szomorú dolgokat. Például Fodó Tanár Úrról. Igen, róla is. Szóval, Fodó Tanár Úr.

Fodó Tanár Úr egy kutya volt. Egy megszelídült kóbor kutya, bánatos képű, bozontos szőrű állat. Persze, volt egy igazi Fodó Tanár Úr is, aki történelmet tanított nekünk az iskolában. Ennek volt egy csinos felesége, törékeny, fekete hajú asszony és egy kislány. Egy szép napon az asszony lelépett, soha többé nem hallottunk róla. Fodó Tanár Úr egyedül maradt a csecsemővel. Mosta a pelenkát, éjszakánként pedig berúgott. Mogorván és zánkányosan járt el az iskolába, történelemórakon időnként leborult az asztalra, és elaludt. Aztán felébredt, és felpofozta a fél osztályt. Nagyon el volt anyátlanodva, nem csodáltam volna, ha kezet emel magára, de ő inkább felpofozta a fél osztályt. Nem is haragudtunk rá, hiszen olyan bánatos képpel pofozott bennünket, hogy csak sajnálkozni lehetett rajta. De én most a másik Fodó Tanár Úrról kezdtem beszélni, a kutyáról.

Valamikor ősszel egy kóborkutya-falka jött be a faluba. Elvadult, kócos dögök voltak, eleinte csak a faluszéli házakat kerülgettek, később egyre beljebb nyomultak, vicserítettek az emberekre, széttépték a baromfit, szemétdombokon szimatoltak, és éjszakánként úgy üvöltöttek, mint a farkasok. Leginkább Povazsánszkinak,

a halásznak a háza körül gyűltek össze, a folyóparton, esténként bementek az udvarba is. Nyilván a szag vonzotta őket, Povazsánszkinak az udvarában ugyanis mindig bűdös volt. Bűdös volt a házában is. Halakat, pézsmapatkánybőröket, meg ki tudja még mit szárított ott, varsák és hálók lógtak mindenfelé, időnként kátrányt főzött, hogy bemázzolja a csónakjait. Képzelteti. Ő maga is bűzlött, egyedül élt, senki sem gondoskodott róla, más talán meghülyült volna egyedül ott abban a házban, Povazsánszki azonban kemény és kegyetlen ember volt. Én nem szerettem, mert vízbe fojtotta a pézsmapatkányokat, és kirabolta a vadkacsák fészkeit, de azért még ma is elismerem, hogy jól tartotta magát abban a koszos, bűdös házban. Elég az hozzá, hogy a kóbor kutyák odaszoktak az udvarába. Előkaparták a pézsmapatkányok csontjait, és marakodtak mindenféle hulladékon. Végül Povazsánszki megelégte a dolgot, és csapdákat állított. Erős, rugalmas acéldrótból hurkokat készített, és elhelyezte őket az udvarban. Éjszakánként két-három kutya mindig fennakadt a hurkokon. Ha azt az üvöltést hallotta volna! Vonítottak, nyüszítettek a kutyák, az egész környéken hideglelősen ébredtek az emberek. Csak Povazsánszki aludt nyugodtan. Reggel aztán szemrevételezte a csapdába esett kutyákat. A szukákat addig verte egy bottal, amíg már nyüszíteni is alig bírtak, akkor elengedte őket. A kan kutyákat pedig kihérélte. Igen, jól hallotta. Felakasztotta a kan kutyákat egy faágra, és tíz másodperc alatt kihérélte. Nem volt ez szakszerű herélés, az több időt igényel. Povazsánszki egyszerűen lemetszette a herezacskóikat, aztán kihajította a kutyákat az udvarból. Elhiszem, hogy undorító, de említettem már, hogy Povazsánszki milyen ember volt, és ezenkívül meg kell hagyni: a kutyafalkát egy hét alatt végérvényesen szétszórta. Nem volt ott többé éjszakai üvöltés. Igaz, Povazsánszki attól kezdve sokáig vastag bottal járt az utcákon, mert még a jól nevelt házőrző ebek is nekirontottak. A kihérélt kan kutyák ellenben igen jámboran viselkedtek, nagyon betegek voltak. Így jelent meg egy reggel a házunk előtt egy bozontos szőrű, kihérélt, szomorú kutya, és lefeküdt a szikla mellé, nyalogatta a sebéit. Így, ahogy mondom. A mi házunk előtt tényleg volt egy szikla. Az első szikla, amit életemben láttam, és sokáig az egyetlen is. Mifelénk ugyebár nincsenek hegyek, de ez hegyoldalból hasított, igazi szikla volt. Az apám hozta valahonnan, amikor felépítette a házunkat és eperfákat ültetett eléje. Sarokházunk volt, egy vert falú vityilló, de

mégis sarokház, és apám nagyon büszke volt rá, szép eperfacsemetéket ültetett az utcára. Az egyik fiatal eperfát azonban legázolták a szekerek. Esős időben ugyanis a parasztok, mikor befordultak az utcasarkon, hogy elkerüljék a kátyúkat, felhajtottak a ház elé, és a földre nyomorították az eperfát. Hajlékony, szívós fa volt, nem tört el, de lenyúzódott a kérge, és idétlenül meggörcbült. Apám feldühödött, valahonnan szerzett egy igazi sziklát, szép masszív kődarab volt, öt ember is alig tudta volna megmozdítani, de mégis odakerült a házunk elé, a szegény meggyötört facsemete mellé. Egy este valamelyik paraszt nekihajtotta a szekerét, a bal első kerék összetört, attól kezdve békén hagyták az eperfánkat, amely évek folytán szépen terebélyesedett, ronda göcsörtös fa lett belőle, a törzséből, ahol lenyúzták a kérget, állandóan macskacsipa folyt, de jól termett, és árnyékot tartott. Szerettem ezt a fát, mert kicsi gyerekkoromban Péntek Vera, egy utcánkbeli kamasz lány az eperfa alatt, a sziklán üldögélve szokott ölébe venni engem, és duruzsolt ott nekem, vagy inkább magának, mindenféle szomorú dolgokról.

Hát ez a Péntek Vera is mesélhetne ezt-azt a gyermekkoráról. Szerelemgyerek volt, az anyja lányfejjel szerezte, aztán, hogy férjhez ment az anyja, képzelheti, miket kellett eltűrnie a vétke miatt, ezért akármilyen semmiséggért megverte azt a szegény lányt, aki alig várta, hogy elszökhessen hazulról a házunk elé, leült a sziklára, ölébe vett engem, duruzsolt mindenfélét, és néha sírt is. De most nem erről van szó, hanem a kutyáról.

Szóval a kutya ott feküdt a szikla mellett, és nyalogatta magát. Messziről néztem, nem tetszett, hogy pont a sziklám mellé telepedett, meg félttem is tőle. Később odajött Burai J. Burai J. akkoriban nagyon jó barátom volt, utálta Povazsánszkit, akárcsak én, és szerette Péntek Verát velem együtt, emellett természetesen még közösen utáltunk egy csomó embert, és szerettünk néhányat, amint az már lenni szokott. Burai J. az állatokat is szerette, ahol csak tehette, istápolta őket. Így hát közelebb ment a szenvedő kutyához, megnézte minden oldalról, aztán megállapította:

— Hasonlít Fodó Tanár Úrra.

— Igen, hasonlít rá — mondtam még mindig messziről. — Éppolyan bánatos pofája van, mint Fodó Tanár Úrnak.

— Hozzál neki valami enivalót — mondta Burai J.

Bementem a házba, kerestem egy kenyérdarabot, aztán vissza-

ballagtam, és odaadtam Burai J.-nek. Ő pedig a kutya elé dobta, és biztatta:

— Egyen, Tanár Úr.

Nehogy azt higgye, hogy Burai J. ezt gúnyosan mondta. Dehogyan. A lehető legkomolyabban tanáruzta a kutyát. Csakhogy Fodó Tanár Úr nem nagyon akart enni. Kedvetlenül szagolgatta a kenyérdarabot, bele is harapott, de aztán megint csak a sebeit nyalogatta.

— Egyen, Tanár Úr — nógattam én is, kevesebb komolysággal, mint Burai J. — A tökein már úgysem segíthet.

Burai J. dühösen horkantott rám, leült a sziklára, és simogatni kezdte Fodó Tanár Urat. A kutya hálásan felnézett rá, nagy bajában igazán méltányolt minden kedvességet, pedig egy nappal ezelőtt még bizonyára rávicsorított mindenkire. Burai J. később csontokat és vizet hozott neki. Fodó Tanár Úr a vizet megitta, enni a csontokból sem akart. Viszont ott maradt a szikla mellett, ott ápolgatta magát, éjszakánként hallottam, amint keservesen vinyonyog álmában, csúnya álmai lehettek, talán Povazsánszki-ról, a halászlóról álmodott. Három nap múlva már evett is, mi meg ültünk a sziklán, és simogattuk. Később megpróbáltuk becsalni az udvarunkba, de oda egy istennek nem volt hajlandó bejönni. Nem volt hajlandó bemenni egyetlen házba sem. Pedig egyébként elkísérgetett bennünket mindenhová, szaladt mellettünk, ha iskolába mentünk, eljött egészen a folyóig, ott azonban megállt, távol Povazsánszki házától, tovább nem mert jönni, általában ott várt meg bennünket, amikor jöttünk haza. Szeretett bennünket nagyon ez a Fodó Tanár Úr, és már nem volt mindig olyan bánatos, csak éjszakánként nyüszített fájdalmasan, a rossz álmai megmaradtak.

Eljött a tél, leesett a hó, Fodó Tanár Úr lyukat kapart a szikla alá, bebújt, mint egy ürge, csak az orrát dugta ki néha, és most éjszakánként tompábban hallatszott a nyüszítése. E nélkül a nyüszítés nélkül talán már aludni sem tudtam volna nyugodtan. És egy éjszaka, tél vége felé, amikor már olvadni kezdett a hó, tényleg a csendre ébredtem fel. Nem hallottam Fodó Tanár Úr hangját. Nyugtalanul ültem fel az ágyban, csönd volt mindenütt. Halványan visszaemlékeztem, hogy félálomban egyszer mintha hallottam volna, hogy Fodó Tanár Úr dühösen csahol, de hát ez előfordult már máskor is, általában megugatta a késői járókelőket, bár nem bántott senkit. Nyugtalanul virrasztottam reggelig, akkor rohantam ki a sziklához. Fodó Tanár Úr nem volt az odújában. Ro-

hantam Burai J.-hez. Előbb nem akart hinni nekem, aztán majdnem sírva fakadt. Szaladgáltunk le-föl az utcában, kerestük mindenfelé Fodó Tanár Urat, de nem volt sehol.

Elkeseredetten és tanácstalanul álltunk a sziklánál, Burai J. állandóan mozgatta a száját, mintha imádkozna, lehet, hogy imádkozott is. Akkor megjelent Péntekné. A templomból, kismiséről jött a vén szentfazék. Ezt a Péntekné is utáltam, mert olyan komiszul bánt Verával, egyszer a bordáját is eltörte, amikor seprűnyéllel verte. Szóval utáltam, bár sajnáltam is. Férjét is, fiát is elvesztette. Férjét a háborúban lőtték le, a fia pedig, akit imádott, mert azt már nem lányfejjel szerezte, és aki tényleg rendes fiú volt, kútba fulladt. A kútásókkal dolgozott, és egyszer, amikor a kút oldalát falazta, fejére esett egy téglá, vízbe bukott, és mire lemásztak érte, megfulladt. Péntekné két napig sikoltozott, a haját és a ruháját tépte, azt mondta, ő is kútba ugrik, de aztán mégsem ugrott a kútba, viszont rendszeres templombajáró lett. Lényeg az, hogy nem ugrott a kútba. Ezt is csak azért mondtam el, hogy tegye le végre azt a vacak kést...

No mindegy. Elég az hozzá, hogy odajön a sziklához ez a Péntekné, és azt mondja:

— A jégen egy vak kutyát láttam.

— Miféle vak kutyát? — kérdezzük.

— Alighanem az a kutya, amelyik innen szokott ugatni, ebből a lyukból. Kihullottak a szemei.

Mint az őrütek futottunk le a folyóhoz. A folyó közepén, a lucskos jégen, mert a jég is olvadni kezdett, Fodó Tanár Úr forgolódott. A szeme helyén két véres üreg sötétlett.

— Tanár Úr! Tanár Úr! — ordítottunk, és rohantunk le a jégre.

Fodó Tanár Úr a füleit hegyezte, a levegőbe szimatolt, felénk fordult. Amint a jégre értem, mindkét lábam kicsúszott alólam, hanyatt vágódtam. Ez volt a szerencsém. Burai J. tovább futott, és amikor már vagy tíz méterre volt a kutyától, beszakadt alatta a jég. Egy pillanatra eltűnt Burai J., aztán előbukkant a feje, és megint csak azt ordította:

— Tanár Úr! Tanár Úr!

Fodó Tanár Úr pedig odavánszorgott hozzá, és beleloccsant a jéghideg vízbe. Akkor már én is talpon voltam, mentem feléjük, mint egy alvajáró, holott tudtam, hogy nem lenne szabad a közepükbe mennem. Uram, én láttam már embert jég alá csúszni és megfulladni. Borzalmas látvány. Az ember alatt beszakad a jég, ő

megpróbál felkapaszodni, darabokra töri a jeget maga körül, lassan meggémberedik a keze, lába, és szép csendesesen a jég alá csúszik. Vége. És én láttam a Kuglic testvéreket is fuldokolni. Az egyik alatt beszakadt a jég, a másik ki akarta menteni, ő is elmerült. Próbáltak kimászni, végül már eszelősen egymást nyomkodták le a víz alá. Az utolsó pillanatban húzták ki őket félholtan. És én mégis mentem, mint egy félhülye, Burai J. felé. A jég már recsegett alattam, menthetetlenül beszakadt volna, de akkor rám kiáltott valaki:

— Állj meg, te kis hülye!

Persze, hogy Povazsánszki volt. És persze, hogy tudta, mit kell ilyenkor csinálni. Hosszú pányvakötél volt a karján, a kötél végére hatalmas csomót hurkolt, megforgatta a feje felett, és Burai J. felé hajította. A kötél csúszott a jégen, és Burai J. meg Fodó Tanár Úr mellett csobbant a vízbe.

— Kapaszzkodj bele, te kis hülye — kiabálta Povazsánszki.

De Burai J. ügyet sem vetett a kötéltre, Fodó Tanár Urat tartotta a feje fölé, próbálta kituszkolni a jégre. Végül már én is azt ordítottam:

— Kapaszkodj bele, te kis hülye!

És vízbe fulladt volna Burai J., ha a kutya ki nem kecmereg a kezéből és be nem csúszik a jég alá. Akkor Burai J. megragadta a pányvakötelet, bár még továbbra is ordította, hogy:

— Tanár Úr! Tanár Úr!

Burai J. hason csúszva érkezett a partra, Povazsánszki tempósan húzta kifelé, aztán a hóna alá nyúlt Burai J.-nek, és becipelte a házába.

Mire én is beértem Povazsánszki házába, Burai J. meztelenre volt vetkőztetve, pokrócba csavargózva ült a kemence mellett, és olyan kék volt, mint a tavaszi ibolya. Vacogott a foga, és valami furcsa hangon, mintha én nem tudnám, közölte velem:

— Fodó Tanár Úr jég alá csúszott. Megfulladt. De előbb kihullottak a szemei.

— Nem tehettem mást — mondta Povazsánszki mentegetőzve. Pedig ő igazán ritkán mentegetőzött. — Teljesen megvadult. Már az utcasarkon rám támadt, a házig kísért, a húst akarta lemarni rólam. Itt a ház előtt fejbe csaptam. Kiesett mindkét szeme. Agyon akartam ütni, hogy ne szenvedjen, de kiszaladt a jégre. Nem merem utána menni, olvad már a jég.

Rám nézett Povazsánszki, és egyre nagyobbak lettek a szemei.

— Neked meg mi bajod? Te nem merültél el. Mégis olyan kék vagy, mint ez a másik kis hülye. Olyan kékek vagytok, mint a tavaszi ibolya.

Tényleg olyan kékek voltunk. Nem láttam magam, de tudtam, hogy kék vagyok, mint a tavaszi ibolya. Mert szerettem volna meghalni akkor.

Ezt csak azért meséltem, mert ahhoz képest, Ön uram, egészen jó színben van. Úgyhogy leteheti nyugodtan a kést. Vagy talán még mindig nem győztem meg? Kár. Igazán kár.

Meséljek talán valami mást?